

6. Кузнецова Н. Ф. Проблемы криминологической детерминации. – МГУ, 1984. – С. 7.
7. Ленин В. И. Полн. собр. соч., Т. 29, с. 144.
8. Иванова К. И. Принцип причинности в системе принципов научного познания. – Ташкент, 1974. – С. 33.
9. Сямьяндяров Ф. Ж. Ёинайят шцѓугу. Цмуми шисся. Дярслик. – Баќы: «Дизеста», 2007. – С. 174-175.

Стратонов В. М., ХДУ

РОЗВИТОК ОКРЕМОЇ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ТЕОРІЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

В работе указаны основные направления развития познавательной деятельности и процесса доказывания в уголовном судопроизводстве.

It was explained the directions of research activity development and provement in crime judgment in the article.

Розвиток будь-якої теорії (зокрема і криміналістичної) пов'язаний з фактором конструктивного характеру, яким є, безумовно, конституційне закріплення нової моделі суспільно-політичного розвитку, що започаткувало якісно новий етап у формуванні національної правової системи України в єдності її важливих складників – правової ідеології, юридичної практики, правової політики, системи права та законодавства тощо [1, с. 3-5].

Однак реалізація потенціалу конституційних зрушень ускладнюється значним відставанням юридичної науки і законотворчості від сучасних потреб суспільства і держави. Як вже зазначалось, сьогодні практично не враховуються нові напрацювання молодих науковців, які мають дещо нетрадиційні підходи до досліджуваних проблем. Перша спроба підвищення їх ефективності – це прийняття Концепції розвитку вітчизняної юридичної науки і освіти, яка була підготовлена у 1994 році та яка досі залишається декларацією, зокрема потрібні подальші зусилля щодо реалізації положення про необхідність визначення методології наукових досліджень, забезпечення розробки фундаментальних наукових ідей, усунення проявів догматизму і коментування [2, с. 11-18].

Однією з причин подібного становища є досить стійка традиція явно зневажливого ставлення до методологічних проблем, яка склалася в юридичній науці ще за радянських часів і мала наслідком суперечливі та розмиті трактування самого поняття

методології в науковій юридичній літературі. До того ж багато інших базових категорій і понять втратили автентичний зміст у зв'язку з історичними змінами організації суспільного життя. Виходячи з цього нагальною потребою є глибоке переосмислення колишніх концептуальних підходів, створення правової парадигми, адекватної правовому прогресу, сучасним запитам юридичної практики. В контексті розглядуваного питання важливо звернути увагу на те, що, на думку відомих вчених-правознавців, новітні методології та теорії пізнання мають стати не тільки науковим підґрунтям кардинальних перетворень у правовій сфері соціального життя [3, с. 123-128], а і необхідною передумовою прийняття нового Кримінально-процесуального законодавства, де має стати його високий рівень культури, врахування досягнень вітчизняної та зарубіжної кримінально-процесуальної науки, стан правозастосовчої практики в Україні та перспективні напрямки законодавства інших держав [4, с. 141-146], що значною мірою дозволить розширити і пізнавальну діяльність слідчого.

На сьогодні проблеми доказування як складової пізнання перш за все ускладнюються недосконалою структурою кримінально-процесуального кодексу. Структурування та приведення кримінально-процесуального кодексу до сучасних вимог потребує окремого комплексного дослідження. Один лише приклад надасть можливість оцінити існуючу структуру як недосконалу. У структурі КПК України є глава 8 "Порушення кримінальної справи", де перелічені приводи і підстави порушення кримінальної справи (ст. 94 КПК України). Проте на даній стадії приймаються рішення і про відмову в порушенні кримінальної справи, і направлення справи за належністю, але чомусь обставини, які виключають провадження, знаходяться у главі 1 "Основні положення", ст. 6 КПК України. Таким чином, спостерігається логічна невідповідність.

Важливо чітко виділити загальні положення, в яких обов'язково в окремих розділах передбачити всі принципи кримінального судочинства, строки кримінального процесу, починаючи з строків порушення кримінальної справи і закінчуючи стадією виконання покарання та строками які можуть виникати у виключних стадіях кримінального процесу України не просто в одній нормі, як це є сьогодні (строки досудового розслідування – ст. 120 КПК, а всі інші розпорошені по всьому законодавству).

Збільшити коло слідчих дій (на базі однієї слідчої дії Відворення обстановки та обставин події), що розширить процесуальні мож-

ливості слідчих. Слідчі та судові дії можуть бути теж об'єднані в одному розділі, так само як і суб'єкти кримінального процесу, про які ми вже говорили вище.

Необхідно провести оптимізацію кримінально-процесуального законодавства позбавивши його надмірного дублювання. Наприклад, змісти протоколів до кожної слідчої дії, визначаються в окремих нормах (ст. 195; 175 КПК), хіба не достатньо ст. 85 КПК України де передбачено зміст протоколу, доцільніше до КПК додати зразки процесуальних документів. Теж саме стосується використання технічних засобів в процесі розслідування, адже ми не можемо кожного разу з введенням в дію якогось технічного засобу вводити його в окрему норму, доречніше погодитись з запропонованою нами формою законодавчого застосування технічних засобів. При цьому необхідно пам'ятати, що збирання, дослідження та використання доказової інформації для розслідування злочинів – специфічний вид правоохоронної діяльності, коли співробітникам необхідно проявляти творчу ініціативу, особливо при застосуванні науково-технічних засобів.

Суб'єкт пізнання через методи, прийоми і способи – з однієї сторони, а з іншої – сліди злочину у вигляді матеріальних та ідеальних носіїв через відображення створюють образ проєкції об'єкта пізнання, що дозволяє встановлювати інші явища, які існують під час пізнавальної діяльності. Саме даний образ дозволяє не просто збирати докази, але і виявляти інші обставини, які перш за все будуть впливати на внутрішні переконання суб'єкта розслідування.

Оскільки у криміналістичній теорії пізнавальної діяльності суб'єкт є невід'ємною частиною кримінально-процесуального пізнання, ми говорили про внесення змін до кримінально-процесуального законодавства, які регулюють їх правове положення. Приведення кримінально-процесуального законодавства до аналогічних законів як Європи, так і держав пострадянського простору, дозволять ефективніше здійснювати євроінтеграцію України. Враховуючи механізм дії конституційного принципу рівності, змагальності та диспозитивності сторін, у кримінальному судочинстві необхідно переглянути права та обов'язки всіх сторін процесу, що дозволить розширити можливості як процесу доказування, так і можливості кримінально-процесуального пізнання.

Як показує практика, злочинність стає більш різносторонньою, вдосконалюються види, способи конкретних злочинів значно

швидше, ніж вона потрапляє в коло зору криміналістичних досліджень. Інколи і вчені вважають, що необхідно почекати на працювань практиків, а вже потім проводити її дослідження, проаналізувавши недоліки. На нашу думку, ми втрачаємо час. Необхідно прогнозувати і діяти на випередження, а тому доцільно сьогодні моделювати і передбачати злочинні дії та напрацьовувати організаційно-тактичні та методичні рекомендації.

Таким чином, можемо констатувати, що розвиток окремої криміналістичної теорії пов'язаний з законодавчою практикою та науковими досягненнями. Адже поєднання досягнень окремих наук з законодавчою практикою можуть створити сприятливі умови для розширення можливостей кримінально-процесуального пізнання.

У структурі криміналістичної теорії передбачено форми взаємодії між суб'єктами, для чого необхідна розробка тактичних рекомендацій щодо підготовки матеріалів для проведення експертиз із комп'ютерних видів злочинів; програм для проведення слідчих експериментів із застосуванням комп'ютерної техніки, психологічних особливостей взаємодії слідчого з іншими учасниками кримінального процесу, тощо.

Досягнення науково-технічної революції не пройшли повз слідчу діяльність, і питання щодо технічних засобів у кримінальному судочинстві стали ще більш актуальними у науці та практиці. З поданого огляду очевидно є доцільність використання сучасного обладнання в їх роботі з метою підвищення ефективності праці ОВС. Аналіз слідчої та судової практики свідчить, що застосування засобів криміналістичної техніки відкриває нові можливості для збирання та перевірки доказової інформації.

Аналіз засобів криміналістичної пізнавальної діяльності дозволяє сформулювати ряд проблемних питань, які необхідно реалізувати. Концептуальним є питання про утворення нового розділу в криміналістиці "Комп'ютерна злочинність". З цією метою необхідно розширити обмін інформації про окремі методики розслідування конкретних видів комп'ютерних злочинів і продовжити науково-дослідну роботу щодо розробки методик розкриття даних видів злочину. Потребує подальшої розробки методика для встановлення ідентифікаційних ознак принтерів і розмножувальної техніки, комп'ютерів, на яких складались програми і таке інше.

Варто включити в коло обговорення на семінарах, круглих столах, конференціях проблеми вчинених злочинів з використанням нетрадиційних методів. Вивчити аналогічний досвід роботи слідчих Росії, з метою подальшого розвитку методики розслідування даних злочинів.

До теми “Ідентифікація людини за ознаками зовнішності” варто додати в теоретичний курс вивчення основ візуальної психодіагностики та деякі аспекти лінгвістичної криміналістики; розробити комп’ютерну програму встановлення особи за лінгвістичними особливостями її мовлення.

Для успішного проведення вербальних слідчих дій суб’єкт, який здійснює розслідування, повинен вміти встановити комунікативний контакт (психологічний контакт), при цьому важливе місце відводиться суто особистим якостям слідчого. Адже встановлення психологічного контакту є комунікативною діяльністю в процесі спілкування, тому знання психодіагностики, психології, теорії управління є її основою, а отже слідчий повинен знати прийоми та способи, які рекомендуються вченим для використання під час встановлення такого контакту, пам’ятаючи при цьому про індивідуальний характер і вибірковість того чи іншого методу залежно від слідчої ситуації.

Враховуючи зазначене, ми пов’язуємо розвиток окремої криміналістичної теорії з механізмом організаційно-тактичного регулювання та комплексом методичного забезпечення пізнавальної діяльності слідчого та його професійної підготовки.

Література:

1. Стретович В. М. Правова система України: загальна характеристика сучасного етапу формування/ В. М. Стретович // Право України. – 1998. – № 2. – С. 3-5.
2. Селиванов В. До проблеми розроблення концепції вітчизняної юридичної науки/ В. Селиванов // Право України. – 2001. – № 7. – С. 11-18.
3. Рогожин А., Тягло О. До новітньої методології українського права / А. Рогожин, О. Тягло // Право України. – 1998. – № 7. – С. 123-126.
4. Стратонов В. М. Концептуальні проблеми реформування кримінально-процесуального законодавства/ В. М. Стратонов // Науковий вісник юридичної академії МВС. – 2003. – № 3. – С. 141-146.